

Василь ФУТАЛА

ВИЗВОЛЬНІ ЗМАГАННЯ ЗАХІДНИХ УКРАЇНЦІВ У 1919–1923 рр.: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ЗРІЗ

У статті проаналізовано праці галицьких і польських політичних діячів першої половини ХХ ст., роботи дослідників української діаспори, а також дослідження сучасних істориків, що присвячувалися національно-визвольним змаганням галицьких українців у 1918–1923 рр.

Ключові слова: історіографічні джерела, ЗУНР, визвольні змагання.

Важливе місце у національній історії першої чверті ХХ ст. посідають 1919–1923 рр. Це був час, коли західні українці в нових політичних умовах продовжували боротьбу за визволення з-під окупації Польщі, а державно-політичний провід докладав максимум дипломатичних зусиль щодо визнання міжнародною спільнотою права східних галичан на самовизначення та утворення самостійної держави. Глибоке осмислення досвіду визвольних змагань цього періоду є актуальною не тільки науковою, але й суспільно-політичною проблемою, яка майже 90 років привертає увагу дослідників та широкого загалу. За цей час опубліковано велику кількість різноманітної за жанром літератури, яка потребує аналітичного огляду.

Найвні історіографічні джерела можна умовно поділити на чотири основні групи. До першої належать праці переважно сучасників подій – галицьких і польських політичних діячів. До другої відносимо роботи дослідників української діаспори. Третя – це твори українських і польських науковців періоду панування тоталітарної ідеології. У четверту групу зібрано доробок сучасних істориків України і Польщі.

Перші спроби оцінити політичне становище українських земель під окупацією Польщі та окреслити шляхи розв'язання українського питання були зроблені вже у міжвоєнний період. Описи насильств над населенням Східної Галичини знаходимо у деяких публікаціях та особистих споминах, серед яких слід відзначити “Криваву книгу” у двох частинах, яку опублікував уряд ЗУНР у Відні. У підготовці цього видання брали участь історик і правник М. Лозинський та поет П. Карманський. Перша частина – “Матеріали до польської інвазії на українські землі Східної Галичини 1918/1919 року” (1919) подає свідчення про вбивства, скоєні без суду і слідства у 85-ти населених пунктах. Цілий розділ книги розповідає про знущання над інтернованими і полоненими, кількість яких становила близько 100 тис. Серед них відомі вчені та громадські діячі К. Студинський, В. Охримович, Л. Ганкевич, В. Загайкевич і багато інших. У 1921 р. побачила світ не менш вражаюча друга частина “Кривавої книги” – “Українська Галичина під окупацією Польщі в рр. 1919–1920”, яка хронологічно й тематично розширила документальну розповідь про

страждання поневоленої Східної Галичини. У передмові укладачі зазначили: “Коли б видати весь матеріал, яким розпоряджає Уряд, треба би на се томів, томів, якими “перелякати саме пекло можна б”. Уміщені в новому виданні факти злочинів свідчать, що безчинства окупантів набирали все більших масштабів. Наприклад, протягом 1919 і 1920 рр. було інтерновано й заарештовано 460 священників¹.

Окремої уваги заслуговують політичні концепції відомого українського історика, державного і політичного діяча С.Томашівського. У 368-у фонді ЦДІА України у м. Львові знаходиться низка його неопублікованих статей, написаних у 1919–1921 рр. У працях “Декілька критичних зауважень про Статут Східної Галичини” та “Критика Статуту для Східної Галичини” С. Томашівський започаткував вироблення концепції автономії українських земель у Польщі. У травні 1920 р. вчений повернувся до ідеї Галицько-Волинської державності. Політичному та історичному обґрунтуванню його думок була присвячена праця “Мирний договір у Східній Галичині. Його умови і недоліки”. Проте зміна військово-стратегічного становища на польсько-радянському фронті й преліментарний мир у Ризі (жовтень 1920 р.) вплинули на погляди історика. Він відмовився від пропонованої ним концепції Галицько-Волинської держави й ідеї федерації як таких, що зійшли з порядку актуальних міжнародних питань. У статтях “Перед весною у Східній Європі” та “Ризький мирний договір. Нотатки на полях” Томашівський аналізував політику Польщі щодо українських земель і пропонував добиватися національно-територіальної автономії для українців Польщі. Чинник становища українського питання в міжнародній політиці мав вирішальний вплив на еволюцію поглядів ученого. Невдовзі він став на консервативні позиції. Вірний своїм поглядам щодо реалізації права західних українців на самовизначення, історик у праці “Десять літ українського питання в Польщі” негативно поставився до тактики бойкоту українським політикумом виборів до польського парламенту 1922 р. На його думку, “вислід був такий, що між польською державністю і найбільшою і найважливішою масою української людності політична ізоляційна плита удержалася й далі, на цілих 5 літ”².

Партійно-політична тематика знайшла відображення переважно у працях М. Лозинського та М. Стахів. Так, перший автор у низці публікацій відтворив політичну боротьбу в таборі Української народно-трудової партії (УНТП) навколо концепції політичного статусу західноукраїнських земель. Із позицій еміграційного уряду ЗУНР він виступив проти ідеї автономії, закликав до боротьби за визволення Східної Галичини з-під Польщі та створення національної держави³. Другий відомий політик, чільний діяч Української радикальної партії (УРП) М. Стахів подав короткий нарис історії західноукраїнського соціалістичного руху, торкнувся проблеми міжпартійних стосунків, зробив порівняльний аналіз політичних програм провідних західноукраїнських партій. Автор наголосив, що тільки соціалістичні радикали проповідували “конечність організації власних сил”, а участь незначної частини політиків у виборах 1922 р. він розцінив як “невиданий випадок політичної капітуляції”⁴.

Українське питання перебувало у полі зору польських публіцистів, праці яких були забарвлені виразними політичними тенденціями. Представники ендецького напрямку С. Грабський, Р. Дмовський, Є. Гертх та ін., окреслюючи візію національної держави, пропонували – і як політичні діячі прагнули реалізувати – політику

інкорпорації, відкритої колонізації та колонізації захоплених українських земель⁵. Натомість діячі пілсудського табору – Т. Голувко, Л. Василевський та ін. – бачили можливість асиміляції українців і залучення їх до співпраці з Польською державою шляхом надання їм певних прав у рамках автономії в Східній Галичині та самоврядування на Волині⁶. Найбільш відомий представник “українофілів” Т. Голувко, без сумніву, лукавив, висунувши тезу про неможливість утвердження української державності у цьому краї з огляду на чисельну меншість українців⁷.

Загальна характеристика українського політикуму початку 1920-х рр. (короткі відомості про українських послів польського парламенту першої каденції, історію виникнення політичних партій та організацій, їхні програмні засади тощо) міститься у працях довідкового характеру Т. і В. Жепецьких⁸ та А. Белціковської⁹. У колективній роботі, підготовленій Відділом національностей Міністерства внутрішніх справ Польщі (на титул книги винесено псевдонім одного з авторів – З. Урбанський), з’явилася аналітична інформація про діяльність українських політичних сил. Не викликає заперечень сформульована у праці кінцева мета Української військової організації (УВО), однак, помилковим є твердження, що перехід УНТП на автономістську платформу був “поважним успіхом польської державності”¹⁰.

У нечисленних працях істориків української діаспори побіжно відображена дипломатична діяльність еміграційного уряду ЗУНР, зроблені спроби дати правові й політичні оцінки позиції західних держав щодо українського питання. Так, С. Ріпечкий дійшов правильного висновку, що рішення Ради послів країн Антанти від 14 березня 1923 р. “було потоптанням принципу президента Вилсона про самовизначення народів і суперечило виразним зобов’язанням Найвищої Ради супроти Галичини”¹¹. М. Стахів звернув увагу на те, що Польща, не надавши Східній Галичині обіцяної автономії, по суті, втратила суверенітет над цією територією¹². Подібну точку зору висловив С. Ярославин, який, крім того, торкнувся питання тимчасової радянофільської орієнтації Є. Петрушевича. На думку автора, “диктатор” “здійснив помилкову політичну акцію, яка була зовсім суперечна з його психологічною структурою, світоглядом та світосприйняттям”¹³.

Увага діаспорних дослідників більшою мірою була прикута до показу генези і розвитку українського націоналістичного руху. У працях З. Книша, П. Мірчука, В. Мартинця, О. Навроцького та ін. з’ясовано питання про першопочатки Української військової організації, її завдання і тактику, наведено численні приклади боротьби військовиків з польською владою¹⁴. При цьому П. Мірчук наголосив: якщо акції пасивного спротиву узгоджувалися з урядом ЗУНР, то форми активного опору УВО повністю перебрала на себе¹⁵. До позитиву діаспорної історичної науки слід віднести й вивчення внутрішньої будови Військової організації. Щоправда, дослідникам не вдалося устійнити відомості про персональний склад керівних органів УВО у перший період її діяльності.

Для радянської історичної науки характерні певні особливості, зумовлені зміною суспільно-політичної ситуації в країні. Так, у 1960–1980-х рр., порівняно з попереднім історіографічним періодом, ширшим став доступ учених до архівних документів і міжвоєнної преси, у працях істориків поменшало войовничої риторики, урізноманітнилася тематика досліджень. Тоді було опубліковано немало праць, у яких, незважаючи на ідеологічні штампи, назагал обґрунтовано характеризувався політика

Польщі щодо Східної Галичини, аналізувалося ставлення країн Західної Європи до України та розв'язання східногалицького питання в 1919–1923 рр. Важливим є й те, що, розглядаючи Східну Галичину як міжнародну проблему, дослідники були змушені відмовитися від шаблонного терміну “так звана ЗУНР” і показати її керівників учасниками міжнародних договірних процесів, кваліфікувати еміграційний уряд Є. Петрушевича як суб'єкт міжнародної політики. Однак принципової переоцінки діяльності національно-державницьких сил не відбулося. Висвітлення подій у краї здійснювалося за такою схемою: з метою зберегти “капіталістичні порядки” та не допустити возз'єднання західноукраїнських земель з радянською Україною, “українська буржуазія” йшла на союз з “польською та західноєвропейською буржуазією”; соціальну природу національно-визвольної боротьби визначав “союз робітничого класу з трудящими верствами селянства”, а політичний зміст її сформулювала партія комуністів; боротьба робітників і селян за самовизначення краю і возз'єднання його з радянською Україною тісно перепліталася з їхньою класовою боротьбою¹⁶. Тривалий час у радянській історичній науці панувала думка, що тактика бойкоту сеймових виборів 1922 р. КПСГ-опозиційною була помилковою. Лише на рубежі 80–90-х рр. XX ст. цей погляд відкинуто як неправильний¹⁷.

У повоєнній польській історіографії відбулася переоцінка національної політики II Речі Посполитої. А. Хойновський, а вслід за ним і Р. Тожецький висунули тезу, що більшість українців опинилася у складі Польської держави всупереч своїй волі¹⁸. Не втратили своєї актуальності й інші висновки істориків Народної Польщі. Аналізуючи “Закон про основи самоуправління, особливо у Львівському, Тернопільському і Станіславівському воєводствах” від 26.09.1922 р., І. Вершлер зазначив, що це “був хід у сфері закордонної політики з метою визнання східних кордонів і не мав реального значення для внутрішніх (українсько-польських – *В.Ф.*) взаємин”¹⁹. До елементів дипломатичної кампанії, покликаної забезпечити остаточне рішення про приєднання Східної Галичини до Польщі, А. Хойновський відніс проведення загальних виборів 1922 р.²⁰.

Певний внесок у вивчення проблеми зробила С. Закс у дисертації, присвяченій міжнародним аспектам галицького питання аж до рішення Ради послів (частково опублікована в кількох статтях). Щоправда, не можна погодитися з поясненнями дослідницею причини згоди Англії на анексію Східної Галичини Польщею. В авторській інтерпретації поштовхом до такого кроку Лондона були “мізерність інтелігенції” та “низький рівень національної свідомості українців”²¹. Тим самим С. Закс зігнорувала головні чинники, що зумовили анексію української території.

Окремі вчені зосередили свій науковий інтерес на історії українського національного руху в Галичині. Так, Т. Домбковський розглядав його розвиток у площині діяльності національно-державницьких сил. Автор із розумінням поставився до національних прагнень українців, однак, на більше не спромігся: він не засудив дій польської влади на окупованих нею землях, не з'ясував справжніх причин поразки визвольних змагань західних українців, неправильно потрактував еволюцію українського національного руху, а історичну перспективу українців пов'язував лише з класовою державою²².

М. Папезинська-Турек зробила спробу визначити розмах антипольських виступів у Східній Галичині. За її підрахунками, що базуються на архівних матеріалах,

від січня 1922 і до березня 1923 р. у краї відбулося 296 терористичних актів, у т. ч. 116 замахів і нападів, 150 підпалень, 30 випадків нищення ліній зв'язку²³. Ці дані суттєво відрізняються від тих, що подав Р. Тожецький. Не називаючи джерела інформації, він констатував, що влітку і восени 1922 р. було підпалено близько 2 300 об'єктів (фільварків, садиб колоністів, будинків адміністрації тощо)²⁴. Вірогідно, ця інформація запозичена ним із праці П. Мірчука, в якій не розкрито методики підрахунків²⁵. Принагідно зауважимо, що остання цифра фігурує у працях сучасних українських істориків – М. Кугутяка, О. Красівського та ін.

Після 1991 р. у материковій Україні відродилися традиції національної історичної науки. Порушена нами тема знайшла відображення в узагальнюючих працях з політичної історії Західної України. М. Кугутяк, С. Кульчицький, Р. Симоненко, І. Васюта та ін. на підставі широкого використання джерел, критичного аналізу заідеологованої літератури та застосування сучасних методів дослідження науково переосмислили основні проблеми українсько-польських взаємин першої чверті ХХ ст.²⁶ Важливими з точки зору методологічних підходів є також праці Я. Дашкевича, М. Швагуляка, С. Макарчука, Я. Грицака, Л. Зашкільняка, М. Литвина та ін. Багата палітра спеціальних досліджень. Так, у докторській дисертації та монографії 1998 р. О. Красівський зібрав значний фактологічний матеріал, який розширює наші уявлення про політику польського уряду, політичних партій і угруповань щодо українського питання, розкриває структуру українського національно-політичного табору, його програми стосовно національного питання та ставлення до Польської держави. Заслугою історика є й те, що він простежив місце і роль Греко-католицької церкви в українсько-польських стосунках. На його переконання, УГКЦ стала духовною основою національно-визвольного руху в Західній Україні²⁷.

М. Кугутяк зробив вдалу спробу досягнути на фактологічному і теоретичному рівнях проблему українського національно-демократичного руху в перше повоєнне десятиліття. Досліджуючи участь УНТП у боротьбі за відродження української державності в 1919–1923 рр.²⁸, автор визначив зовнішньо- і внутрішньополітичні обставини, які вплинули на утвердження двох різних концепцій у середовищі трудовиків. Одна з них була спрямована на боротьбу за державну незалежність Східної Галичини як етап у відродженні соборної Української держави, а друга відображала нормалізаційно-автономістські настрої у крайовому проводі ЗУНР. Заслужує уваги висновок ученого, що УНТП мала загальнонародний характер, вона зуміла об'єднати в національний фронт проти польського окупаційного режиму всі соціальні верстви українського суспільства та більшість політичних партій краю.

Історики порушили, а подекуди й поглибили вивчення низки інших аспектів теми: ставлення української громадськості Галичини до Польської держави у 1919–1923 рр. (С. Макарчук, І. Васюта), діяльність українських політичних партій, їхні взаємини з екізильним урядом ЗУНР (О. Зайцев, І. Райківський, М. Генік, Т. Панфілова, М. Пікуляк), проблема консолідації українських політичних сил (М. Швагуляк, І. Соляр), зовнішня політика уряду ЗУНР (М. Литвин, М. Гетьманчук, Н. Бортняк, Т. Галицька-Дідух), зародження радянофільства в Західній Україні (О. Рубльов, О. Зайцев, І. Соляр), революційна діяльність УВО (А. Кентій, М. Ковальчук, В. Штокало).

У демократичній Польщі не відбулося суттєвих змін у поглядах істориків на українсько-польські стосунки означеного періоду. До позитиву треба віднести зважений підхід окремих дослідників (П. Журавський-Граєвський, М. Мрочка, Я. Пісулінський) до висвітлення проблеми Східної Галичини на Паризькій мирній конференції²⁹. Однак інші принципи питання оцінюються з позиції польських державних інтересів. Зокрема, приналежність Східної Галичини до Польщі “обґрунтовується” вагомою, з їхньої точки зору, польською етнодемографічною присутністю в краї, особливо у Львові, низьким рівнем національної свідомості українських галичан тощо. На думку Т. Ольшанського, останні не визнавали своєї приналежності до Польської держави аж до 1923 р. “скоріше з формально-правової точки зору”³⁰. Не можна погодитися з автором й у тому, що поширення в українській літературі терміну “окупація” на все міжвоєнне двадцятиліття є “непорозумінням” мовного характеру³¹.

Отже, аналізована проблема в різних соціокультурних умовах пройшла у своєму розвитку три головні етапи (1920–1930-ті, 1940–1980-ті рр. і 90-ті рр. ХХ – початок ХХІ ст.), кожен з яких позначений певним приростом наукових знань. Найбільших успіхів досягли вчені незалежної Української держави. Добре вивченими на фактологічно-ілюстративному і теоретико-методологічному рівнях можна вважати питання, пов’язані з інкорпораційно-колонізаторськими заходами польської адміністрації, масовим антиокупаційним рухом українців, діяльністю еміграційного уряду ЗУНР на міжнародній арені, місцем і роллю УГКЦ у національно-визвольному русі тощо. Разом з тим, детальний аналіз потребує українське громадське та економічне життя: відродження кооперативів, ремісничих закладів, відновлення роботи різних суспільних організацій та інституцій. Актуальним є вивчення т.зв. “ужиткової практики” і взаємин українського та польського населення в краї. Сьогодні бракує локальних досліджень національно-визвольного руху на західноукраїнських землях. Бажано продовжити вивчення антипольських виступів на Волині, інспірованих “Закордотом”. У сучасній українській історичній науці ще не вироблено усталеного погляду на роль ліворадикальних сил у масовому антиокупаційному русі.

---

¹ Див.: Кривава книга. Частина II. – Відень, 1921. – С. 235–241.

² *Томашівський С.* Десять літ українського питання в Польщі. – Львів, 1929. – С. 16–17.

³ *Лозинський М.* За державну незалежність Галичини. Чому українська Галичина не може прийти під Польщу. – Відень, 1921; *Його ж.* З новим роком 1924. Теперішній стан будови Української Держави і задачі західно-українських земель. – Женева, 1924.

⁴ *Staxie R.* Проти хвиль. Історичний розвиток українського соціалістичного руху на західних українських землях. – Львів, 1934. – С. 119–120.

⁵ *Grabski S.* Uwagi o bieżącej historycznej chwili Polski. – Warszawa, 1923; *його ж.* Z zagadnień polityki narodowo-państwowej. – Warszawa, 1925; *його ж.* Państwo narodowe. – Lwów, 1929; *Dmowski R.* Pisma. – Т. 9. Polityka narodowa w odbudowanym państwie. – Warszawa, 1939; *Його ж.* Myśli nowoczesnego Polaka. – Warszawa, 1933. Wydanie IV; *Gertych J.* O program polityki kresowej. – Warszawa, 1932.

⁶ *Holówko T.* Kwestia narodowościowa w Polsce. – Warszawa, 1922; *Його ж.* Metody i drogi sanacji stosunków we Wschodniej Galicji i województwach wschodnich // Droga. – 1926. – № 6–7. – С. 46–55; *Його ж.* Minimalny program polityki polskiej we wschodniej Galicji i na tzw.

- "kresach" // *Tam że.* – 1924. – № 10. – S. 13–17; *Wasilewsky L.* Kwestia ukraińska jako zagadnienie międzynarodowe. – Warszawa, 1934.
- ⁷ *Hołówko T.* Kwestia narodowościowa... – S. 27.
- ⁸ *Rzepeccy T.* i W. Sejm i Senat 1922–1927. – Poznań, 1923.
- ⁹ *Belcikowska A.* Stronictwa i związki polityczne w Polsce. – Warszawa, 1925.
- ¹⁰ *Urbański Z.* Mniejszości narodowe w Polsce. – Warszawa, 1932. – S. 28.
- ¹¹ *Ріпецький С.* Українсько-польський процес 1918–1923 перед світовим трибуналом. – Чикаго, 1963. – С. 25.
- ¹² *Stachiv M.* Західна Україна. Нарис історії державного будівництва та збройної і дипломатичної оборони в 1918–1923. Том VI. Кн. 2. – Скрантон, 1961. – С. 143.
- ¹³ *Ярославин С.* Визвольна боротьба на Західно-Українських землях у 1918–1923 роках. – Філадельфія, 1956. – С. 78.
- ¹⁴ Див.: *Книш З.* Власним руслем. Українська Військова Організація від осені 1922 до літа 1924 року. – Торонто, 1966; *Його ж.* Начальна Команда УВО у Львові // Євген Коновалець та його доба. – Мюнхен, 1974. – С. 288–297; *Мірчук П.* Нарис історії Організації Українських Націоналістів. Т. 1 (1929–1939). – Мюнхен; Лондон; Нью-Йорк, 1968; *Його ж.* Євген Коновалець. – Торонто, 1958; *Мартинець В.* Українське підпілля. Від УВО до ОУН. – Вінніпег, 1949; *Навроцький О.* Початки УВО у Львові // Срібна Сурма. Статті й матеріали до діяння Української Військової Організації. Збірник II. Початки УВО в Галичині. – Торонто, б.р. – С. 124–144.
- ¹⁵ *Мірчук П.* Нарис історії... – С. 26.
- ¹⁶ Див.: *Сливка Ю. Ю.* Боротьба трудящих Східної Галичини проти іноземного поневолення. – К., 1973; *Його ж.* Західна Україна в реакційній політиці польської та української буржуазії (1920–1939). – К., 1985; *Твердохліб В. Ю.* Революційно-визвольна боротьба трудящих Прикарпаття (1921–1939 рр.). – Львів, 1974; *Васюта І. К.* Формування робітничо-селянського союзу в революційній боротьбі на Західній Україні 1921–1939 рр. – Львів, 1988; та ін.
- ¹⁷ Див.: *Возз'єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною.* – К., 1989. – С. 110–111; *Сливка Ю.* Сторінки історії КПЗУ. – Львів, 1989. – С. 15.
- ¹⁸ *Chojnowski A.* Концепcje polityki narodowościowej rządów polskich w latach 1921–1939. – Wrocław, 1979. – S. 5; *Torzecki R.* Kwestia ukraińska w Polsce w latach 1923–1929. – Kraków, 1989. – S. 27.
- ¹⁹ *Werszler I.* Z dziejów obozu belwederskiego. Tadeusz Hołówko: Życie i działalność. – Warszawa, 1984. – S. 164.
- ²⁰ *Chojnowski A.* Op. cit. – S. 30.
- ²¹ *Zaks Z.* Galicja Wschodnia w polskiej polityce zagranicznej (1921–1923) // Z dziejów stosunków polsko-radzieckich. Studia i materiały. – Warszawa, 1971. – T. 8. – S. 25.
- ²² *Дąbkowski T.* Український рух народowy в Галичії Вschodній 1912–1923. – Warszawa, 1985.
- ²³ *Papierzyńska-Turek M.* Sprawa ukraińska w Drugiej Rzeczypospolitej 1922–1926. – Kraków, 1979. – S. 130.
- ²⁴ *Torzecki R.* Op. cit. – S. 62.
- ²⁵ Див.: *Мірчук П.* Нарис історії ОУН... – С. 28.
- ²⁶ *Кузутяк М.* Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.). – Івано-Франківськ, 1993. – С. 153–166; *Кульчицький С. В.* Україна між двома війнами (1921–1939 рр.). – К., 1999. – С. 282–285; *Симоненко Р.* Українці в міжвоєнній Польщі (1918–1939) // Політична історія України. XX ст.: У 6 т. – К., 2003. – Т. 5. – С. 351–467; *Васюта І.* Політична історія Західної України (1918–1939). – Львів, 2006. – С. 93–150.
- ²⁷ *Красівський О.* Східна Галичина і Польща в 1918–1923 рр.: Проблеми взаємовідносин. – К., 1998. – С. 249.
- ²⁸ *Кузутяк М.* Історія української націонал-демократії (1918–1929). Т. 1. – К.; Івано-Франківськ, 2002. – С. 141–255.
- ²⁹ *Żurawski vel Grajewski P. P.* Sprawa ukraińska na konferencji pokojowej w Paryżu w roku 1919. – Warszawa, 1995; *Mroccka L.* Spór o Galicję Wschodnią. 1914–1923. – Kraków, 1998; *Pisuliński J.* Nie tylko Petlura. Kwestia ukraińska w polskiej polityce zagranicznej w latach 1918–1923. – Wrocław, 2004.
- ³⁰ *Olszanski T. A.* Zarys Historii Ukrainy w XX wieku. – Warszawa, 1990. – S. 94.
- ³¹ *Ibid.* – S. 95.

Vasyl' Futala . WESTERN UKRAINIANS' LIBERATION STRUGGLE OF 1919–1923: A HISTORICAL SNAPSHOT

The article analyzes the texts of Galician and Polish political activists of the first half of the 20th century, as well as the studies by the researchers from Ukrainian Diaspora and by the contemporary historians that deal with the national liberation struggle of Galician Ukrainians in 1918–1923.

Key words: *historiography sources, the ZUNR, liberation struggle.*